

FOTÓ: GB

SZCENIKATÖRTÉNET

► Az ősbemutató utcaképe nek makettje

Egy musical öt élete

2015-ben ötödször terveztem díszletet az *Isten pénze* Tolcsvay László–Müller Péter–Müller Péter Sziámi musical előadásához. Ez alkalommal a Kecskeméti Katona József Színház volt a házigazda. Az ősbemutatóra húsz éve a Madách Színházban került sor. Színházam, élén Kerényi Imrével és Czobor Katalin gazdasági igazgatóval, látva a terveket, hamar döntött, szponzorokat szerzett, és biztosította az akkoriban még szokatlan pénzügyi terheket jelentő bemutatót (igazgatónk ugyanilyen nagyvonalúan adott szabad kezet Szirtes Tamásnak is a színház felújítása után, amikor *Az operaház fantomja* bemutatásának ötletével állt elő, vagy amikor átadta Mácsainak a Madách Kamarát, ezen az úton jött létre később az Örkény Színház).

Több száz este után Németországban, Ausztriában és Svájcban hetvenöttször került karácsony táján színré a produkciónk – ott már német nyelven.

A fenti két premier között Miskolcon, Veszprémben és Győrben lehettem díszlettervezője a magyar musicalnek. Az öt épület igen különböző színpadi körülményei, de a magam igényei is

arra inspiráltak, hogy szinte a nulláról indulva, minduntalan újragondoljam az ismert feladatot. A sok helyszínes előadás bonyolult technikai követelményeit igyekeztem mindenütt más-más módon megoldani, de elsősorban képi világának variációs lehetőségei izgattak.

Az ősbemutatón Dickens korának hiteles építészeti és életképeit igyekeztem létrehozni, az utcákon, tereken, sötét átjárókban, sikátorokban játszódó jelenetekben a ködös Albion füstös éjszakáival, az enteriőrökben pedig a hivalkodóan gazdag bankár – Scrooge – és filléres gondokkal →

FOTÓ: WP

► Scrooge lakásának műhelymakettje a győri előadáshoz

FOTÓ: CB

► Scrooge lakása az ősbemutatón

→ küszködő alkalmazottja – Crachit – szegényes, de meleg családi fészke közötti kontraszttal.

A veszprémi előadáson szakítottam ezzel az elvvel. A realiztikus igényű színrevitelek általában a korhűségre helyezik a hangsúlyt, úgy, hogy az adott korban született házak vagy részleteik, jellegzetességeik kerülnek fel a placra. Ezzel az irányzattal nehéz azonosulnom. Mai tapasztalatunk azt mutatja – és miért lett volna más az előző századokban is Európa egymásra simuló kulturális rétegein –, létünket jórészt a régmúlt vagy a tegnapi relikviái veszik körül, épített környezetünket ez határozza meg. Így jutottam el Közép-Angliában a 18. századig általánosán dívó, normann eredetű (timber-framing) stílushoz (ennek egy szép példája a londoni Liberty áruház).

Az utca képek szerkezetében az idők folyamán több változatot állítottam színpadra. A Madách Színházban fedett lépcsősor zárja a képet az akkor lehetséges 15 m mélységben. Ennek mintáját már diákkoromban megszerettem, a budai várba vezet. Győrben a kétszeresére növekedett színpadmélység lehetővé tette, hogy az utca végén az ovális festett háttér-betét előtt még egy kisvasút is pöfögessen a fináléban, utasait Amerika felé szállítva. A történet nem konkretizálja Fezziwig mesterségét. Győrben fatelepet ajándékoztam neki, volt elég tér, hadd ünnepelje méltó körülmények között inasával és háza népével a karácsonyi estét.

Az enteriőrökben is koncepcióváltás történt. Scrooge gyarmati kincsekkel büszkélkedő hálótermét Kecskeméten zord, inkább egy gazdag ember zsigoriságát hangsúlyozó, kopár, égbe meredő téglafalak zárják körül. Crachit lakása a budapesti, csak a kispolgári ebédlogarnitúrával jelzett helyszíne helyett már Győrben is egy konkrét padlásra került, a szereplők alulról érkeztek. Továbbfejlesztve az ötletet, Kecskeméten már igényes szobrászmunkával létrehozott füstölgő kémények is kerültek a padlásszobácska köré – igaz, hogy a mélyből feljutásról sajnos a főpróbán – nehéz szívvel – le kellett mondanunk, eszem ágában sem volt szétvágatni a forgó acélszerkezetét a kényelmesebb feljutás érdekében.

Van egy olyan titka is a friss díszlettervnek, amelyet talán senki sem vesz észre, nekem mégis fontos. Fezziwig karácsonyi multságát a gázlámpák sora helyett most egy lampionokkal díszített élő fa teszi ünnepivé. A lampionok a fish and chips mintájára a korabeli Times fénymásolt lapjaiból készültek.

A darab meséje hamarosan furcsa álommá olvad. Scrooge és halott üzlettársa, Marley a hálószoba ágyán a múltba repül. Ezt a mozgást valamennyi színházban más-más módon oldottam meg. Az ősbemutatón a ravatalszerű fekhely igen komplikált mozgást végzett. Első lépésként a jelenetváltásnál begördült a mögötte lévő fülkéből, rácsatlakozva fogadó szerkezetére. A színpadpadló alá szerelt elektromos hajtá-

FOTÓ: WP

► Fezziwig karácsonya az utcán. Kecskemét

FOTÓ: GB

► Fezziwig karácsonya az utcán. Győr

sú gép végszóra emelni kezdte. Lent egy díszítő emelés közben lassan forgatta a tengelyt, így az excentrikusan rögzített ágy íves pályát leírva a jobb oldalra repült kb. 240 cm magasságra a két szereplővel, majd visszavándorolt a bal oldalra, és megérkezett a fülke tetejére, az erkélyre. Innen a szereplők lépcsőn érkeztek le a színpadsíkra, az iskolába. (Ez a gép emeli ma is Christine-t a Fantomban.)

Győrben a hatalmas, nyitott színpad jól strukturált emelkedő nézőterével nem biztosított volna megfelelő hatást hasonló magasságú emeléssel, hiszen a nézők zöme felülről látja a

történetet. Ezért magát a hálószerkezetet az ágygal együtt helyeztem mintegy emeleti szintre – ez nem mond ellent az angol szokásoknak. A repülés úgy történt, hogy a ház széthullott körülötte, az elszabadult bútor pedig hosszú bolyongás után, selyemkártyjai lebegése közben – az alszerelt fényvetőknek és ventilátoroknak köszönhetően – a színpad közepére érkezett. Miskolcon ezt még megtoldtam azzal, hogy repülés közben a gyűrűs forgó segítségével szereplőimet körbeúszta egy makettváros. A veszprémi jóval kisebb színpad újabb megoldást kívánt. Baldachinos ágyat terveztem. Hátsó kártyja

mögé könnyű mozgatást segítő, jó áttételű kézi emelőszerkezetet rejtettünk. Kötelzete az ágy oszlopain futott, és kiemelte a fekvőfelületet a baldachin tetejéig. Kecskeméten a hálófülkéből indul az ég felé, kézi díszlethúzó és egy láncos emelő együttműködésével, miközben a szoba falai is vele vagy oldalra mozdulnak szét. A baldachinos szerkezet csak fent válik láthatóvá. A gyereksereg mintegy az ágy alól vonul be énekelve az iskolába palatáblával és a róla fityegő kis törölőszivaccsal. Az utazók 260 cm magasságról a jobbra-balra odaérkező lépcsőkről jutnak le a színpadsíkra.

Az ősbemutató pulykáját 1985-ben a Nagycsarnokban vásároltam. A megkopasztott méretes állat gipsznegatívon keresztül örök életűvé vált. Rugalmas, színezett, kétkomponensű műanyag öntvényei végigkísérték bemutatóimat. Elvágott nyakuk horrorisztikus látványát feloldja a ráhúzott, színes masnival lezárt kis fehér zsákocskák.

Klónjai oldalágon a német színházakban is tovább élnek, valaki eladta az eredeti sorozatot egy ottani turnézó produkciónak. Remélem, az 1985-ös pulyka, kikerülve a gipszagyából, jó karácsonyi vacsorája volt egy szobrász családjának.

A 2015-ös bemutatóra festett kordinát is terveztem. Témája az *Ember pénze*. Római arany pecuniától a 19. század angol váltópénzéig sok-sok bronz-, ezüst- és aranyérme ismerhető fel →

FOTÓ: WP

► Scrooge lakása Kecskeméten

→ köztük, középen egy 1860-as évszámot viselő, a szerző korát idéző egypennys. Dickens meséje azzal zárul az átdolgozás szerint, hogy a zsugori Scrooge szétszórja kincseit, bankóeső hull az égből, a szereplők, de még a közönség is részesül az Isten pénzéből.

Először a veszprémi előadáshoz alkalmaztam az előszínpad két oldalán emeletes épületeket. Felső szintjükről a fináléra egy-egy erkély csúszott ki. Innen szórhatta szét Marley és Scrooge a főszereplők arcképével díszített fontokat. Kecskeméten, Fellner és Helmer színházépület-sorozatának e gyöngyszemében is megküzdöttem a nézőtér első páholyainak emeletes házként funkcionáló látványával.

FOTÓ: WP

▶ A repülő ágy alól vonulnak be az iskolások Kecskeméten

FOTÓ: WP

▶ Előszínpadi díszletlem – páholytakarás – Kecskeméten

Nem kis feladat volt elsősorban a barokkos plasztika megóvása, továbbá az oda beépített fény- és hangtechnika működésének biztosítása miatt. Végül a fényvetők nagy részét sikerült használnunk, a hangszórók előtt pedig tüllös felületekkel váltottam ki a tömör falszakaszokat.

Örömmel fogadtam a rendező Nagy Viktor kérését, hogy a plasztikus tömegmozgatás és koreográfia érdekében az adott színpad teljes mélységét használjuk ki. A budapesti lépcsősor helyett az alacsony belmagasságú hátsó színpadra itt egy zezugos piaccsarnok született.

A műszaki gárdát sikerült meggyőzzük ennek értékes tér- és fényhatásairól. Tudjuk, ez mennyi pluszmunkát jelent számukra a napi repertoár beállításánál. Köszönet érte.

Mekkora az ideális tér? Tegyük fel először magunknak a kérdést, elér-e tehetségünk a szemközi falig. Nem kezd-e fájni hirtelen a Történet, vagy az öregedő Színész színpadunkon, mint a mesebeli király, aki egy nap arra ébred, hogy túl nagy az országa, mindenünnen fúj a szél – és elbújik a trónja mögé.

GÖTZ BÉLA

VARI-LITE

chromasound

Vari-Lite magyarországi kereskedelem és szerviz
bővebb információ: info@chromasound.hu